

Sabina Rejman

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4863-6943>

Uniwersytet Rzeszowski, Wydział Socjologiczno-Historyczny

email: srejman@post.pl

Imiona nadawane dzieciom w rzeszowskiej parafii farnej na początku XX wieku

Christian Names Given to Children in the Rzeszów Church Parish at the Beginning of the 20th Century

Abstrakt

W artykule scharakteryzowano kwestię popularności imion nadawanych dzieciom na chrzcie w miejsko-wiejskiej parafii farnej w Rzeszowie na początku XX wieku na podstawie ksiąg metrykalnych. Analizie poddano następujące zagadnienia: liczbę urodzeń w parafii, imiona pojedyncze i wielokrotne, najpopularniejsze imiona męskie i żeńskie, związek między imieniem a miesiącem urodzenia lub chrztu dziecka, urodzenia pozamałżeńskie i imiona nadawane dzieciom ze związków pozamałżeńskich. Uwzględniono zróżnicowanie na miasto (Rzeszów) oraz wsie należące do parafii farnej w Rzeszowie. Posłużono się metodami statystycznymi.

Abstract

The article presents the question of the popularity of Christian names children were baptised in the urban-rural church parish in Rzeszów at the beginning of the 20th century on the basis of parish registers. The following problems have been analysed: the number of births in the parish, single Christian names and the multiple ones, the most popular boys' and girls' names, a relation between the name and the month the child was born or baptised, children born out of wedlock and their names. The analysis takes into account the difference between the city of Rzeszów and the villages belonging to the church parish of Rzeszów. Statistical methods have been used.

Badania demograficzne umożliwiają nie tylko poznanie struktury i prawidłowości rozwoju danej populacji, ale także wielu innych aspektów jej życia, związanych z uwarunkowaniami gospodarczymi, społecznymi, obyczajowymi. Przykładem są imiona nadawane dzieciom na chrzcie, wybrane przez rodziców, z większym lub mniejszym udziałem księdza udzielającego sakramentu. Liczba imion, wybór świętych patronów, istniejący lub nie związek między wspomnieniem liturgicznym wybranego świętego a czasem narodzin dziecka, imiona nadawane dzieciom ze związków pozamałżeńskich wiele mogą powiedzieć o danej społeczności i jej aspiracjach.

Jako przykład do analizy tych zagadnień niech posłuży parafia farna w Rzeszowie i chrzty z lat 1910–1912. Podkreślić należy, że w 1912 roku parafię zamieszkiwało 20 300 katolików, 80 akatolików oraz 8979 Żydów¹. Tak więc ludność parafii nie może być utożsamiana z ludnością Rzeszowa, ponieważ katolicy stanowili około 69% populacji miasta. Parafia miała charakter miejsko-wiejski, ale wsie sąsiadujące z Rzeszowem i należące do parafii pozostawały pod większym wpływem miasta aniżeli te bardziej oddalone i leżące w granicach administracyjnych innych parafii. Wybrane lata obejmują realia sprzed wybuchu pierwszej wojny światowej, która zburzyła stary porządek polityczny, społeczny i obyczajowy. Taki wybór miejsca i czasu pozwala także na porównanie z wcześniejszymi wynikami badań odnoszącymi się do podrzeszowskich wsi i miasteczka (Głogów) w końcu XVIII i XIX wieku².

Listę opracowań dotyczących omawianego zagadnienia rozpoczyna praca Jana S. Bystronia pt. *Księga imion w Polsce używanych*, wydana w 1938 roku, co nie oznacza, że wcześniej tego tematu nie podejmowano. Autor przedstawił popularność imion oraz wpływ na nią różnych czynników, jak terytorium geograficzne, czas, stan społeczny, wyznanie³. Od tej pory kwestia imion nadawanych dzieciom na chrzcie powracała systematycznie, chociaż w większych odstępach czasowych i raczej w postaci artykułów niż monografii. Więcej uwagi poświęcił temu zagadnieniu Marek Górny, zarówno we własnych opracowaniach, jak i analizach prac innych autorów, w których przedstawił również bibliografię⁴.

¹ *Schematismus universi venerabilis cleri saecularis et regularis dioecesis rit. lat. Premisliensis pro Anno Domini 1912* (Przemyśl: Sumptibus cleri dioecesani r. l. – typis Drukarnia J. Łazora, 1911), 215.

² Sabina Rejman, *Ludność podmiejska Rzeszowa w latach 1784–1880. Studium demograficzno-historyczne* (Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2006), 95–119.

³ Jan Stanisław Bystron, *Księga imion w Polsce używanych* (Warszawa: Towarzystwo Wydawnicze Rój, 1938).

⁴ Marek Górny, „Co wiemy o imionach otrzymywanych przez dzieci w parafii Łask w XVI–XVII wieku?”, *Przegląd Historyczny* 79 (1988), 3: 581–587; tenże, „Wybór imion dla dzieci szlacheckich w powiecie kcyńskim w XVII wieku”, *Genealogia* 5 (1995): 53–67; tenże, „W sprawie analizy nazw osobowych mieszkańców wsi podkieleckich z lat 1593–1698”, *Przegląd Historyczny*

Z nowszych opracowań wymienić należy (w kolejności chronologicznej) artykuły: Mariana Piórka, Andrzeja Chludzińskiego, Marcina Boratyna, Anny Czop, Piotra Rachwała, Agnieszki Zielińskiej, Kazimierza Adamiaka oraz opracowanie Lidii Kośki o imionach Żydów polskich⁵.

Pierwsze wzmianki źródłowe o parafii farnej w Rzeszowie pochodzą z 1363 i 1396 roku. Wymieniają one kościół parafialny pod wezwaniem świętych Feliksa i Adaukta jako już istniejący, zatem parafia musiała powstać wcześniej. Pierwotnie należała do diecezji krakowskiej, ale po utworzeniu samodzielnego biskupstwa w Przemyślu w 1375 roku znalazła się w granicach diecezji przemyskiej. Na przełomie XIV i XV wieku kościół został przebudowany, a parafia otrzymała nowych patronów – świętych Wojciecha i Stanisława⁶.

Granice okręgu parafialnego ukształtowały się na początku XV wieku i obejmowały Rzeszów oraz okoliczne wsie: Ruską Wieś, Staroniwę, Wilkowyję, Wołę Starą⁷. Czas przynosił zmiany: doszła później lokowana wieś Pobitno (Powietna), w drugiej połowie XVII i w XVIII wieku Załęże i Zwińczycza (wieś ta miała swoją parafię erygowaną przed 1460 r., ale na początku XVI w. przestała ona funkcjonować, opanowana przez zwolenników reformacji)⁸, Ruska Wieś została

81 (1990), 1–2: 221–239; tenże, „Uwagi o analizie imion chrzestnych z małopolskiej parafii Rudawa z XVI–XIX w.”, *Onomastica* 36 (1991): 271–275; tenże, *Rodzina chłopska w świetle swoich antroponimów. Studia nad kulturą nazewniczą wsi pałuckiej w XVII wieku* (Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1993).

⁵ Marian Piórek, „Zanim powstało miasto Kolbuszowa. Chrzty, śluby, imiona i nazwiska mieszkańców parafii kolbuszowskiej w latach 1640–1700”, *Rocznik Kolbuszowski* 8 (2005): 41–137; Andrzej Chludziński, „Nazwy osobowe mieszkańców Kłodkowa koło Trzebiatowa z 1929 roku jako świadectwo zmian ludnościowych na Pomorzu”, w: *Trzebiatów – spotkania pomorskie 2008*, red. Janina Kochanowska (Pruszcz Gdański: Wydawnictwo Jasne, Trzebiatów: Trzebiatowski Ośrodek Kultury, 2009), 77–90; Marcin Boratyn, „Imiona nadawane dzieciom przy chrzcie w Husowie w latach 1829–1918”, w: *Husów. Wieś na Pogórzu Dynowskim w ujęciu monograficznym*, red. Alfred Uchman (Husów: Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne im. Wincentego Stysia Urząd Gminy Markowa, 2010), 416–422; Anna Czop, „Ruch naturalny ludności w parafii juncewskiej w latach 1801–1870 (na podstawie ksiąg metrykalnych)”, *Przeszłość Demograficzna Polski* 29 (2010): 99–139; Piotr Rachwał, „Imiona chrzestne mieszkańców Iskrzyni w XIX wieku na podstawie metryk parafii Krościenko Wyżne z lat 1848–1900”, *Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne* 94 (2010): 257–274; Agnieszka Zielińska, „Imiona chrzestne wśród katolików i ewangelików w Toruniu w XIX i na początku XX wieku”, *Rocznik Toruński* 39 (2012): 161–193; Kazimierz Adamiak, „Imiona chrzestne dzieci chłopskich okolic Fajslawic w drugiej połowie XVIII wieku”, *Roczniki Historii Kościoła* 60 (2013), 5: 139–179; Lidia Kośka, *Imiona przez Żydów polskich używane* (Kraków: Wydawnictwo Austeria), 2002.

⁶ Zdzisław Budzyński, Tomasz J. Filozof, „Parafia Farna”, w: *Encyklopedia Rzeszowa*, red. Jan Draus (Rzeszów: RS Druk, 2004), 419.

⁷ Zdzisław Budzyński, „Najstarsza parafia rzeszowska”, w: *Kościół, klasztor i parafia dawnego Rzeszowa. Materiały z konferencji naukowej zorganizowanej dla uczczenia Wielkiego Jubileuszu Chrześcijaństwa 15–16 XI 2000 r.*, red. Małgorzata Jarosińska (Rzeszów: Mitel, 2001), 15.

⁸ Budzyński, Filozof, „Parafia Farna”, 419; Budzyński, „Najstarsza parafia”, 15–17.

włączona do Rzeszowa w 1902 roku i straciła status odrębnej jednostki⁹. W omawianym okresie, tj. w latach 1910–1912, parafię stanowiły więc Rzeszów oraz wsie Staroniwa, Wilkowyja, Pobitno, Załęże i Zwińczycza. Najbliżej kościoła parafialnego położone były Staroniwa (2 km) oraz Pobitno i Załęże (3 km), dalej Zwińczycza (5 km) i Wilkowyja (7 km)¹⁰.

Funkcję proboszcza, któremu przysługiwał jednocześnie tytuł prepozyta¹¹, w omawianym okresie pełnili: ks. Stanisław Gryziecki w latach 1892–1911 oraz ks. Michał Tokarski – od 1911 do 1949 roku, w którym zmarł. Obydwaj duszpasterze pozytywnie zapisali się w historii parafii farnej. W momencie jej obejmowania mieli za sobą doświadczenia pracy w szkołach jako katecheci młodzieży, energicznie działali w parafii, dbając o rozwój życia religijnego i społecznego, pełnili funkcję dziekana (ks. M. Tokarski) lub wicedziekana (ks. S. Gryziecki) dekanatu rzeszowskiego i inne, a ich zasługi jeszcze za życia doceniono różnymi godnościami honorowymi¹². Do pomocy mieli wikariuszy, rezydentów oraz służbę kościelną¹³.

W zakres obowiązków duszpasterskich proboszcza wchodziło między innymi prowadzenie ewidencji urodzeń, ślubów i zgonów, które miały miejsce na terenie parafii. Nakładała je reforma ksiąg metrykalnych wprowadzona na ziemiach polskich przez państwo austriackie w dwóch etapach w 1776 i 1784 roku¹⁴. W miarę jak duchowni innych wyznań również zyskiwali status urzędników państwowych, przejmowali ewidencję swoich wiernych dla potrzeb państwa. Tak więc w przypadku rzymskokatolickiej rejestracji metrykalnej księgi z wykazu urodzonych z powrotem zaczęły przyjmować charakter spisu ochrzczonych, w którym odnotowywano urodzenia i chrzty dzieci parafian oraz rzadko konwersje na religię katolicką, przeważnie z wyznania mojżeszowego.

⁹ Wśród miejscowości należących do parafii pojawiają się też dwie nazwy: Wygnaniec – ten jednak nie jest wyszczególniany w schematyzmach diecezji przemyskiej – oraz Rudki, których nie wymienia schematyzm z 1925 r. Zob. Stanisław Nabywaniec, „Parafia farna w czasach rozbiorowych”, w: *Kościół, klasztor i parafia*, 21.

¹⁰ Andrzej Motyka, „Parafia rzeszowska w okresie międzywojennym (1918–1939)”, w: *Kościół, klasztor i parafia*, 42.

¹¹ Prepozyt to proboszcz kolegiaty – kościoła, przy którym funkcjonuje zgromadzenie duchownych żyjących według reguł życia kanoników. Zob. *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, opracowana pod kierunkiem ks. Stanisława Galla (i in.) i redaktora ks. Zygmunta Chełmickiego, t. 21–22 (Warszawa: Skład główny w Księgarni Gebethnera i Wolffa, Kraków: Gebethner i S-ka, 1910), 184–185; tamże, t. 31–32 (Warszawa: Skład główny w Księgarni Gebethnera i Wolffa, Kraków: Gebethner i S-ka, 1913), 417.

¹² Nabywaniec, „Parafia farna”, 30–31; Motyka, „Parafia rzeszowska”, 44–46.

¹³ Nabywaniec, „Parafia farna”, 32–34.

¹⁴ Zdzisław Budzyński, *Ludność pogranicza polsko-ruskiego w drugiej połowie XVIII wieku*, t. 1 (Przemyśl–Rzeszów: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie, 1993), 162–163.

Księgi metrykalne parafii farnej przechowywane są w Archiwum Państwowym w Rzeszowie w zespole numer 1132 Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej w Rzeszowie. Rejestracja urodzonych/ochrzczonych obejmuje lata 1889–1913 (tylko Ruska Wieś od 1879 r.). Wybranych lat 1910–1912 dotyczą sygnatury 10 i 12¹⁵. Łącznie w tym okresie odnotowano 2050 chrztów (liczba ta nie obejmuje urodzeń martwych i konwersji). Średnio na rok przypadało ponad 680 chrztów, ale wartość ta systematycznie rosła. W Rzeszowie odnotowano 1352 chrztów, czyli około 66% wszystkich w parafii. Rocznie w mieście miało miejsce przeciętnie 450 chrztów. Liczba ta wahała się w poszczególnych latach, najwyższą wartość osiągając w 1911 roku (470). Wahania liczby chrztów odnotowano też w trzech wsiach: Staroniwie, Zwieńczycy i Wilkowyi. Tak więc chrzty rozpatrywane łącznie we wsiach parafii farnej również wykazały spadek w 1911 roku w porównaniu do roku 1910, a następnie wzrost w 1912 roku w odniesieniu do roku 1911, a także do roku 1910 w przypadku Staroniwy i Wilkowyi. W badanym okresie we wsiach parafii farnej odnotowano w sumie 698 chrztów, ale zróżnicowanie między poszczególnymi miejscowościami było duże: od 56 w Załężu do 182 w Zwieńczycy, przy średniej na wieś 140 chrztów w ciągu trzech badanych lat. Rocznie we wsiach parafii chrzczono przeciętnie 233 dzieci.

O kompletności rejestracji metrykalnej w przypadku chrztów świadczy liczba chrztów chłopców przypadająca na 100 chrztów dziewczynek. Proporcja ta powinna kształtować się w granicach 105–107 chrztów noworodków płci męskiej na każde 100 chrztów noworodków płci żeńskiej. W parafii farnej tylko w Rzeszowie udało się osiągnąć zbliżoną wartość, to jest około 101 chrztów chłopców na każde 100 chrztów dziewczynek. W przypadku całej parafii proporcja ta wynosi 98/100, a w przypadku wsi – 94/100. Na uzyskane wartości mógł wpłynąć rząd wielkości – w przypadku Rzeszowa liczba chrztów stanowiących podstawę obliczeń jest prawie dwa razy większa niż we wsiach parafii. Decydujące wydają się jednak inne czynniki – odległość miejscowości od kościoła parafialnego oraz większa umieralność płci męskiej niż żeńskiej, co najpewniej skutkowało tym, że nie wszyscy urodzeni chłopcy zostali ochrzczeni w kościele, a tym samym odnotowani w księgach. Najprawdopodobniej dzieci, o których życie się obawiano, po urodzeniu chrzczono „z wody”, a po ich ewentualnym zgonie przed dopełnieniem ceremonii chrzcielnej z udziałem księdza nie było już okazji do uzupełnienia rejestracji metrykalnej. Dodać też należy, iż pewien wpływ na proporcję płci noworodków mogły wywierać urodzenia martwe, które się zdarzały, i niekiedy bywały odnotowywane w księdze metrykalnej, czasem z podaniem płci, a czasami

¹⁵ Archiwum Państwowe w Rzeszowie, zespół numer 1132 Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej w Rzeszowie, sygn. 10 (Księga urodzeń Rzeszów, Staroniwa, Pobitno, Załęże, Wilkowyja, Zwieńczycy 1909–1911), sygn. 12 (Księga urodzeń Rzeszów, Staroniwa, Zwieńczycy, Załęże, Pobitno, Wilkowyja 1912–1913).

Tabela 1. Liczba urodzeń w parafii farnej w Rzeszowie w latach 1910–1912

Rok	Rzeszów			Pobitno			Staroniwa			Zwieńczycza			Wilkowya			Załęże			Wsie łącznie			Parafia łącznie		
	M	K	ogółem	M	K	ogółem	M	K	ogółem	M	K	ogółem	M	K	ogółem	M	K	ogółem	M	K	ogółem	M	K	ogółem
1910	217	205	422	34	33	67	22	32	54	25	39	64	11	10	21	7	11	18	99	125	224	316	330	646
1911	233	237	470	33	39	72	33	16	49	29	28	57	9	10	19	10	9	19	114	102	216	347	339	686
1912	229	231	460	34	42	76	33	37	70	31	30	61	18	14	32	10	9	19	126	132	258	355	363	718
Razem	679	673	1352	101	114	215	88	85	173	85	97	182	38	34	72	27	29	56	339	359	698	1018	1032	2050

Źródło: Archiwum Państwowe w Rzeszowie, zespół numer 1132, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej w Rzeszowie, sygn. 10 (Księga urodzeń Rzeszów, Staroniwa, Pobitno, Załęże, Wilkowya, Zwieńczycza 1909–1911); sygn. 12 (Księga urodzeń Rzeszów, Staroniwa, Zwieńczycza, Załęże, Pobitno, Wilkowya 1912–1913).

Tabela 2. Imiona pojedyncze i wielokrotne nadawane we wsiach parafii farnej w Rzeszowie w latach 1910–1912

Rok	Imiona chłopców			Imiona dziewczynek			Imiona chłopców i dziewczynek		
	pojedyncze	wielokrotne	w tym trzy i więcej	pojedyncze	wielokrotne	w tym trzy i więcej	pojedyncze	wielokrotne	w tym trzy i więcej
1910	86	34	–	120	84	41	125	170	75
1911	76	38	–	114	66	36	102	142	74
1912	68	58	–	126	67	65	132	135	123
Razem	209	130	–	339	217	142	359	426	272
% ogółem	61,65	38,35	–	100	60,45	39,55	100	61,03	38,97

Źródło: jak pod tabelą 1.

bez tej informacji (być może zależało to od stopnia rozwoju płodu). Przypuszczać należy, że noworodki płci męskiej, jako słabsze, miały mniejsze szanse w wypadku komplikacji porodowych niż te płci żeńskiej. Dane dotyczące urodzeń martwych nie były brane pod uwagę przy obliczeniach.

Wybór imienia lub imion dla nowo narodzonego dziecka był ważną decyzją, podejmowaną przez rodziców, niekiedy pod wpływem księdza udzielającego sakramentu chrztu. Wybrany święty patron miał w sposób szczególny otaczać dziecko swoją opieką. Czasami poprzez wybór imienia któregoś z chrzestnych w ten sposób starano się wzmocnić więź między chrzestnymi a chrześniakiem i zapewnić dziecku protekcję rodziców chrzestnych. Imię lub imiona odzwierciedlały także pozycję społeczną rodziców i ich aspiracje.

We wsiach należących do parafii rzeszowskiej rodzice przeważnie wybierali dla dziecka jedno (61%), rzadziej dwa imiona (39%). Na imiona wielokrotne częściej decydowali się w przypadku chłopców aniżeli dziewcząt, ale różnica była minimalna (prawie 62% chrztów z imionami wielokrotnymi w przypadku chłopców wobec nieco ponad 60% takich chrztów w przypadku dziewcząt). W społecznościach wiejskich nie nadawano dziecku więcej niż dwóch imion. Spośród wsi parafii farnej obyczaj nadawania dwóch imion popularny był w Pobitnem (70% wszystkich chrztów), Zwieńczycy (65%), Staroniwie (64%). Najwyższy odsetek odnotowano w Załężu (86%), a najniższy w Wilkowyi (54%), ale są to wsie, w których liczba bezwzględna chrztów w badanym okresie była najniższa (Załęże – 56 chrztów, Wilkowyja – 72), podczas gdy w pozostałych wsiach wartości te przekraczały 200¹⁶, co mogło zaburzyć uzyskane wskaźniki.

Odmiennie niż we wsiach, w Rzeszowie regułą było nadawanie dzieciom imion wielokrotnych (69% wszystkich chrztów wobec 31% chrztów z imieniem pojedynczym) i nie ograniczano się tylko do dwóch imion. Co prawda przypadki chrztów z trzema, czterema lub pięcioma imionami zdarzały się rzadziej i stanowiły nieco ponad 3% wszystkich chrztów. W mieście zaznacza się również tendencja częstszego nadawania imion wielokrotnych chłopcom niż dziewczynom, ale różnica także jest niewielka (70% spośród ochrzczonych chłopców i 68% z ochrzczonych dziewczynek otrzymało imię wielokrotne).

¹⁶ Patrz tabela 1.

Tabela 3. Imiona pojedyncze i wielokrotne nadawane w Rzeszowie w parafii farnej w latach 1910–1912

Rok	Imiona chłopców				Imiona dziewczynek				Imiona chłopców i dziewczynek			
	poje- dyncze	wielo- krotne	w tym trzy i więcej	ogó- łem	poje- dyncze	wielo- krotne	w tym trzy i więcej	ogó- łem	poje- dyncze	wielo- krotne	w tym trzy i więcej	ogó- łem
1910	60	157	5	217	74	131	4	205	134	288	9	422
1911	81	152	8	233	69	168	7	237	150	320	15	470
1912	60	169	9	229	71	160	11	231	131	329	20	460
Razem	201	478	22	679	214	459	22	673	415	937	44	1352
% ogó- łem	29,60	70,40	3,24	100	31,80	68,20	3,27	100	30,70	69,30	3,25	100

Źródło: jak pod tabelą 1.

Zasób imion, spośród których wybierano, zdecydowanie bogatszy był w mieście. Dla chłopców obejmował 67 imion, dla dziewczynek – 72, czyli o 5 więcej. We wsiach parafii farnej zbiór imion był zdecydowanie mniejszy i liczył 42 imiona dla chłopców i 51 dla dziewczynek. Wyraźniej też zaznacza się przewaga imion żeńskich (o 9). Mieszkańcy Rzeszowa w porównaniu do parafian z podrzeszowskich wsi wykazywali więc większą fantazję w wyborze imion dla swoich dzieci. Może to świadczyć o lepszym wykształceniu i szerszych horyzontach, co przekładało się na znajomość większej liczby świętych patronów, o wyższej pozycji społecznej i kultywowaniu tradycji rodzinnych poprzez nadawanie imion antenatów, a także chęci podkreślenia wyższego usytuowania w hierarchii społecznej lub wyróżnienia się poprzez imię rzadziej spotykane w społeczności parafialnej.

W Rzeszowie największym uznaniem wśród imion nadawanych chłopcom cieszył się Stanisław. Imię to otrzymało ponad 10% ochrzczonych chłopców. Na pewno przyczynił się do tego fakt, że święty biskup Stanisław ze Szczepanowa był, obok świętego Wojciecha, patronem rzeszowskiej parafii farnej, którego wspomnienie liturgiczne przypadało 8 maja. Niezależnie od tego święty Stanisław cieszył się ogromną popularnością w hagiografii polskiej, która wykreowała go na obrońcę uciśnionych poddanych przed sprawującymi władzę, a poza tym od czasów rozbicia dzielnicowego symbolizował zjednoczoną i niepodległą Polskę, dlatego w czasach zaborów jego kult był szczególnie rozpowszechniony¹⁷. Dodać należy, że imię świętego Wojciecha, chociaż znalazło się w grupie najpopularniejszych, to jednak na jednym z ostatnich miejsc.

¹⁷ Ks. Wincenty Zaleski SDB, *Święci na każdy dzień* (Warszawa: Wydawnictwo Salezjańskie, 1998), 241.

Tabela 4. Najpopularniejsze imiona męskie nadawane w Rzeszowie w parafii farnej w latach 1910–1912

Imię	Rok			Ogółem	W całej liczbie chrztów ^a (%)
	1910	1911	1912		
Stanisław	21	32	16	69	10,16
Władysław	18	16	26	60	8,84
Józef	18	18	19	55	8,10
Jan	17	10	22	49	7,22
Tadeusz	15	10	16	41	6,04
Kazimierz	8	13	8	29	4,27
Mieczysław	7	10	10	27	3,98
Edward	9	5	10	24	3,53
Marian	11	4	9	24	3,53
Stefan	9	5	9	23	3,39
Antoni	8	4	8	20	2,95
Michał	3	8	7	18	2,65
Franciszek	6	7	4	17	2,50
Roman	7	4	6	17	2,50
Eugeniusz	6	8	2	16	2,36
Julian	2	8	3	13	1,91
Adam	1	7	4	12	1,77
Zbigniew	1	6	4	11	1,62
Bronisław	3	5	2	10	1,47
Henryk	6	4	–	10	1,47
Wojciech	1	9	–	10	1,47

^a 679 chrztów chłopców w Rzeszowie w latach 1910–1912.

Źródło: jak pod tabelą 1.

Rodzice chętnie nadawali synom imiona: Władysław (prawie 9%), Józef (8%), Jan (7%) i Tadeusz (6%). Pierwsze z tych imion stanowi wyraźne odwołanie do historii Polski i Węgier. Święty Władysław urodził się w Polsce ze związku Polki Ryczezy, córki Mieszka II, i króla węgierskiego Beli I, tutaj również spędził dzieciństwo i młodość na dworze Kazimierza Odnowiciela. Ojciec Władysława, a później jego brat i on sam, objęli tron dzięki pomocy Bolesława Śmiałego. Na Węgrzech Władysław panował 17 lat (1078–1095) i dał się poznać jako doskonały administrator kraju. W Polsce jego kult stał się popularny dzięki błogosławionej Kindze i błogosławionej Jolencie, które, podobnie jak Władysław, wywodziły się z węgierskiego królewskiego rodu Arpadów. Świętego Władysława umieszczono w kalendarzu liturgicznym w czerwcu. Władysław było też zakonnym imieniem błogosławionego Władysława z Gielniowa, żyjącego w XV i zmarłego na początku XVI wieku. W swojej działalności duszpasterskiej jako jeden z pierwszych wprowadzał język polski do kazań i pieśni, które układał.

Jego kult wzmocniła beatyfikacja w połowie XVIII wieku. Jego wspomnienie liturgiczne przypadało we wrześniu¹⁸.

Święty Józef nieodmiennie przywodzi na myśl osobę opiekuna Jezusa (wspomnienie w marcu), chociaż byli oczywiście inni święci tego imienia, jak na przykład święty Józef Kalasancjusz, wspominany w sierpniu, założyciel zakonu pijarów (w 1621 r., korzenie w Rzymie), którzy, zaproszeni do Polski w 1642 roku przez króla Władysława IV, wiele uczynili dla rozwoju szkolnictwa oraz reform oświeceniowych, szczególnie Stanisław Konarski, który uczył także w rzeszowskim kolegium pijarskim funkcjonującym w latach 1658–1784¹⁹.

Imię Jan może być przypisane do wielu patronów, świętych i błogosławionych, a identyfikacji nie ułatwia skumulowanie wspomnień liturgicznych różnych postaci w jednym lub sąsiednich miesiącach. Na przykład w grudniu swoje święto mają: Jan Apostoł, Jan Damasceński (kapłan i doktor Kościoła), Jan od Krzyża, a nie są to wszyscy święci o imieniu Jan z tego miesiąca²⁰. Na pewno najbardziej znane osoby to święci Jan Apostoł oraz Jan Chrzciciel, wspominany w czerwcu. W Polsce popularny był również kult świętego Jana Nepomucena, żyjącego w XIV wieku, który utonął zrzucony z mostu Karola IV w Pradze do Wełtawy. Czczono go jako patrona tajemnicy spowiedzi oraz obrońcę przed powodzią, a figury wyobrażające świętego spotkać można do dzisiaj przy drogach i mostach²¹. W zaborze austriackim znany był również błogosławiony (kanonizacja miała miejsce w 1997 r.) Jan z Dukli, pustelnik i kaznodzieja, związany z Krosnem i Lwowem, a wspominany w październiku²².

W przeciwieństwie do Jana, imię Tadeusz utożsamiane jest przeważnie ze świętym Judą Tadeuszem, apostołem, przy czym właściwe imię w tradycji żydowskiej to Juda („godny czci”), a Tadeusz to przydomek oznaczający „odważny”. Do popularności tego imienia przyczyniło się zapewne przekonanie o wielkiej skuteczności wstawiennictwa tego świętego, czczonego jako patron spraw beznadziejnych. W wielu kościołach w Polsce odbywały się i nadal się odbywają cotygodniowe nabożeństwa do świętego Judy Tadeusza, w czasie których odczytuje się prośby i podziękowania zanoszone do świętego. Z historycznych postaci imię to nosił między innymi Tadeusz Kościuszko, naczelnik Insurekcji z 1794 roku.

Mniejszą popularnością, w granicach 2–4 %, cieszyły się inne imiona, a ich różnorodność powodowała, że żadne z nich nie zyskało zdecydowanej przewagi.

¹⁸ Tamże, 349–351, 568–571.

¹⁹ Tamże, 497–500; Jolanta Kamińska-Kwak, „Kolegium pijarskie”, w: *Encyklopedia Rzeszowska*, 229–230.

²⁰ Zaleski, *Święci*, 861.

²¹ Tamże, 264–265.

²² Tamże, 600–602.

Chłopcom nadawano imiona: Kazimierz, Mieczysław, Edward, Marian, Stefan, Antoni, Michał, Franciszek, Roman, Eugeniusz.

Do postaci dobrze znanych w Kościele powszechnym odwołują się imiona: Michał (Michał Archanioł wspominany w październiku – wierzono, że stoi przy łożu umierających i toczy ostateczny bój o ich zbawienie), Antoni (najpopularniejszy święty tego imienia to święty Antoni z Padwy, franciszkański kaznodzieja, wspominany w czerwcu) oraz Franciszek (najbardziej znany to święty Franciszek z Asyżu, którego wspomnienie przypada w październiku, założyciel zakonów franciszkańskich)²³.

Do tej kategorii należałoby także włączyć imię Marian. Pochodzi ono z łaciny i oznacza „należący do Mariusza”. Traktowane jest jako żeński odpowiednik imienia Marianna, a to z kolei wiązane było z imieniem Marii Matki Chrystusa – Marianna była formą dopuszczalną do nadawania na chrzcie, natomiast Maria pozostawało zastrzeżone tylko dla Maryi. Można więc przypuszczać, że popularność imienia Marian wiązała się z kultem Matki Bożej.

Druga grupa imion związana jest z historią, Polski lub powszechną. Święty Kazimierz królewicz, wspominany w marcu, był synem Kazimierza Jagiellończyka. Zmarł młodo w 1483 roku, kanonizowany został w 1602 roku. Jest patronem Litwy. Jego postać przywołuje świetne czasy I Rzeczypospolitej.

Wśród świętych o imieniu Edward najbardziej znani są dwaj królowie Anglii: Edward Męczennik (zm. 979, wspominany w marcu) i Edward Wyznawca (zm. 1066, wspominany w październiku)²⁴.

Imię Stefan nosiło wielu świętych, ale najczęściej wiązane jest ono z królem Węgier z rodu Arpadów, który rządził krajem 41 lat (zm. w 1038 r.) i przyczynił się do jego konsolidacji oraz umocnienia wiary chrześcijańskiej, za co uzyskał od papieża zgodę na koronację w 1000 roku. O kulcie świętego Stefana w Polsce wspominał już Gall Anonim. Początkowo jego wspomnienie przypadało w sierpniu, w XVII wieku zostało przeniesione na wrzesień, w 1969 roku ponownie na sierpień²⁵.

Do historii Polski nawiązuje imię Mieczysław, złożone z dwóch członów: „miecz” i „sława”, alternatywne dla imienia Mieszko, jak podaje Jan Długosz. Do popularności tego imienia przyczyniła się też zapewne data imienin 1 stycznia, który to dzień, jako pierwszy w roku, był szczególnie traktowany.

Kolejna kategoria to imiona osób duchownych, którzy, realizując swoje powołanie, kapłańskie lub zakonne, osiągnęli świętość. Spośród świętych o imieniu Roman warto wymienić świętego Romana opata, żyjącego w V wieku we Francji,

²³ Tamże, 315–319, 581–583, 602–607.

²⁴ Tamże, 147.

²⁵ Tamże, 472–473.

założyciela klasztorów eremów, wspomnianego w lutym, oraz świętego Romana diakona (zm. około 560 r.), znanego w poezji i liturgii Kościoła wschodniego autora hymnów religijnych, wspomnianego w październiku²⁶. Imię to nosił Roman Krogulski, burmistrz Rzeszowa w latach 1913–1933, który karierę samorządową rozpoczął w 1895 roku od funkcji radnego miejskiego²⁷. Eugeniusz jest imieniem pochodzenia greckiego. Święci tego imienia to przede wszystkim duchowni z okresu średniowiecza.

Na wsi zasób najpopularniejszych imion w zasadzie pozostawał taki, jak w mieście. Różnice były niewielkie. Najpopularniejsze imiona były dokładnie takie same: Stanisław, Józef, Władysław, Jan (jedynie imiona Władysław i Józef zamieniały się miejscami). Na wsi pozycja tych właśnie imion na pierwszych miejscach w rankingu najpopularniejszych była nawet mocniejsza (każde z nich stanowiło 10%, a najpopularniejsze, Stanisław, nawet 14% nadawanych imion), ponieważ ogólna pula imion męskich na wsi była mniejsza niż w mieście (52 wobec 67). We wsiach większą popularnością niż w mieście cieszył się Franciszek (ponad 9%). Większość pozostałych imion powtarzała się, chociaż w innej kolejności. Pojawiły się też imiona niemieszczące się w grupie najczęściej nadawanych w mieście, to jest Piotr, Walenty, Ludwik, Tomasz, Wiktor. Na wsi nie znalazły natomiast uznania imiona nadawane w mieście: Julian, Zbigniew, Bronisław.

Tabela 5. Najpopularniejsze imiona męskie nadawane we wsiach w parafii farnej w Rzeszowie w latach 1910–1912

Imię	Rok			Ogółem	W całej liczbie chrztów ^a (%)
	1910	1911	1912		
1	2	3	4	5	6
Stanisław	15	22	12	49	14,45
Józef	16	13	10	39	11,50
Władysław	12	10	15	37	10,91
Jan	19	6	11	36	10,62
Franciszek	9	17	6	32	9,44
Piotr	6	4	5	15	4,42
Antoni	4	3	4	11	3,24
Andrzej	4	2	4	10	2,95
Michał	5	3	2	10	2,95
Walenty	4	4	2	10	2,95
Bronisław	2	2	5	9	2,65
Stefan	1	5	2	8	2,36
Tadeusz	4	3	1	8	2,36

²⁶ Tamże, 111–112, 597.

²⁷ Jerzy Gacek, „Roman Krogulski”, w: *Encyklopedia Rzeszowa*, 257.

1	2	3	4	5	6
Ludwik	3	3	1	7	2,06
Mieczysław	2	4	–	6	1,77
Wojciech	3	1	2	6	1,77
Kazimierz	1	2	2	5	1,47
Leon	3	–	2	5	1,47
Adam	1	2	–	3	0,88
Eugeniusz	1	–	2	3	0,88
Henryk	1	1	1	3	0,88
Tomasz	2	–	1	3	0,88
Wiktor	2	–	1	3	0,88

^a 339 chrztów chłopców we wsiach parafii farnej w Rzeszowie w latach 1910–1912.

Źródło: jak pod tabelą 1.

Wśród imion wybieranych dla dziewczynek w Rzeszowie zdecydowanie najpopularniejsza była Maria (ponad 11% wszystkich chrztów w mieście, kolejne imię stanowiło 8%). Podkreślić należy tę właśnie formę, imię Marianna stanowiło nieco ponad 3% wszystkich nadanych. Mieszkańcy Rzeszowa wyraźnie odchodzili więc od zasady nieużywania imienia Maria jako formy zarezerwowanej dla Matki Bożej, ale odwoływanie się do orędownictwa Maryi pozostawało niezmiennie. Wiele świętych także nosiło to imię.

Tabela 6. Najpopularniejsze imiona żeńskie nadawane w Rzeszowie w parafii farnej w latach 1910–1912

Imię	Rok			Ogółem	W całej liczbie chrztów ^a (%)
	1910	1911	1912		
1	2	3	4	5	6
Maria	16	29	33	78	11,59
Zofia	18	18	18	54	8,02
Helena	19	20	11	50	7,43
Janina	15	19	15	49	7,28
Stefania	14	14	15	43	6,39
Anna	6	12	17	35	5,20
Stanisława	12	8	13	33	4,90
Józefa	9	4	13	26	3,86
Marianna	9	9	3	21	3,12
Jadwiga	5	10	5	20	2,97
Bronisława	5	6	8	19	2,82
Aniela	3	4	10	17	2,53
Eugenia	4	7	6	17	2,53
Władysława	4	4	6	14	2,08
Emilia	2	3	6	11	1,63

1	2	3	4	5	6
Genowefa	1	8	2	11	1,63
Kazimiera	4	3	4	11	1,63
Wanda	5	4	2	11	1,63
Joanna	–	2	8	10	1,49
Katarzyna	3	5	2	10	1,49

^a 673 chrzty dziewczynek w Rzeszowie w latach 1910–1912.

Źródło: jak pod tabelą 1.

Grupę najpopularniejszych imion żeńskich stanowiły: Zofia (8%), Helena, Janina (po 7%), Stefania (6%), Anna i Stanisława (ok. 5%). Wśród świętych o imieniu Zofia najpopularniejsza jest wdowa z epoki starożytnej, która oddała życie za wiarę wraz ze swymi córkami. Jej wspomnienie przypada w maju. Być może do spopularyzowania tego imienia przyczynił się splendor świątyni Hagia Sophia w Konstantynopolu²⁸.

Święta Helena, matka cesarza Konstantyna, który edyktem mediolańskim z 313 roku zapewnił chrześcijanom swobodę kultu, przyczyniła się do odnalezienia krzyża Jezusa. Zastępnęła również jako fundatorka wielu świątyń i dobroczynca ubogich. Jej wspomnienie liturgiczne ustalono na sierpień²⁹.

Natomiast popularność imienia Janina należałoby wiązać z popularnością imienia Jan, jako jego żeński odpowiednik. Podobnie, jako żeńskie formy męskich imion popularnych świętych, powodzeniem cieszyły się imiona Stefania i Stanisława.

Imię Anna, jednoznacznie łączone z matką Maryi, cieszyło się dużym powodzeniem ze względu na kult świętej Anny, popularny zarówno na Wschodzie, jak i na Zachodzie. Do jego upowszechnienia przyczyniły się między innymi przedstawienia świętej Anny Samotrzeć (w towarzystwie Maryi jako córki i Jezusa jako wnuka), a także sanktuarium na Górze Świętej Anny w pobliżu Opola. Koronacja cudownej figury w tym miejscu odbyła się w 1910 roku.³⁰ W okolicach Rzeszowa świętą Annę czczono szczególnie w miejscowościach: Dydnia, Hoczew, Kołaczyce i Nowotaniec, gdzie odbywały się odpusty w jej święto³¹.

Od 2 do 4% imion nadawanych dziewczynkom w mieście stanowiły następujące: Józefa, Marianna, Jadwiga, Bronisława, Aniela, Eugenia, Władysława. Józefa i Władysława oraz Eugenia swoją popularność zawdzięczały najpewniej

²⁸ Zaleski, *Święci*, 252–253.

²⁹ Tamże, 478–481.

³⁰ Tamże, 425–426.

³¹ Ks. Wincenty Zaleski SDB, *Sanktuaria polskie. Katalog encyklopedyczny miejsc szczególnej czci Osób Trójcy Przenajświętszej, Matki Bożej i Świętych Pańskich* (Warszawa: Wydawnictwo Salezjańskie, 1988), 319, 321, 325, 331.

męskim odpowiednikom i świętym, którzy je nosili. Postać błogosławionej Bronisławy z kolei prawdopodobnie przyczyniła się do popularności tego imienia także wśród chłopców (w Rzeszowie ponad 1%, we wsiach parafii farnej ponad 2,5%). Wspomnienie błogosławionej Bronisławy dziewicy przypada we wrześniu. Bronisława w klasztorze norbertanek w Krakowie spędziła większość swojego życia, zmarła w 1259 roku. Prawdopodobne jest, że była spokrewniona ze świętym Jackiem Odrowążem, a być może także i ze świętym Czesławem³².

Imię Jadwiga popularność zawdzięczało osobie księżnej Jadwigi, żony Henryka Brodatego i matki Henryka Pobożnego, czczonej jako patronka Śląska. Już za życia księżna zasłynęła wielką pobożnością, fundacjami kościołów i klasztorów, troską o ubogich. Wkrótce po jej śmierci w 1243 roku do jej grobu zaczęły przybywać pielgrzymki, szybko też wyniesiona została na ołtarze, bo już 24 lata po śmierci³³.

Imię Aniela nawiązuje w swoim źródłosłowie do greckiego wyrazu „angelos”, czyli „posłaniec” i kieruje myśli ku aniołom. Do popularności tego imienia przyczyniła się także błogosławiona Aniela z Foligno (zm. w 1309 r.), która przeżywszy wiele lat w dostatku i szczęściu została franciszkańską tercjarką, rozdała swoje dobra ubogim i mężnie znosiła cierpienia, które przyniosło jej życie (śmierć najbliższych, prawdopodobnie z powodu epidemii). Została beatyfikowana w XVII wieku, jej wspomnienie przypada w styczniu³⁴.

Mniejszą popularnością, w granicach 1,5–2%, cieszyły się imiona: Emilia, Genowefa, Kazimiera, Wanda, Joanna, Katarzyna. Nawiązanie do męskich odpowiedników stanowią Kazimiera i Joanna (od imienia Jan), chociaż Joanna może być też utożsamiana ze świętą Joanną d'Arc (beatyfikacja w 1909, kanonizacja w 1920 r.), która jest wspominana w maju. Emilia to imię w Polsce niezbyt często spotykane, święte tego imienia (Emilia de Vialar – wspominana w sierpniu, Emilia de Rodat) żyły w XVIII i XIX wieku, obrały drogę powołania zakonnego, a kanonizowane zostały dopiero w wieku XX. Święta Genowefa żyła w V wieku, poświęciła się pokucie i dziełom miłosierdzia, a wśród osób proszących o jej rady znaleźli się dwaj królowie Francji, Hilderyk i Chlodwig. Czczona jest jako patronka tego kraju i Paryża, gdzie mieszkała. Wanda zyskała popularność w XIX wieku wraz z romantyczną modą na średniowiecze. Pierwszy podał je Wincenty Kadłubek jako imię córki legendarnego władcy Krakowa – Kraka. Być może nadawano je jako rodzaj sprzeciwu wobec polityki germanizacyjnej w zaborze pruskim. Katarzyna natomiast była popularnym imieniem, a wśród wielu świętych je noszących najbardziej znana była święta Katarzyna z Aleksandrii,

³² Tamże, 511–514.

³³ Tamże, 638–642.

³⁴ Tamże, 24–25.

dziewica i męczennica, żyjąca w IV wieku, która poniosła śmierć w czasie prześladowań chrześcijan za cesarza Dioklecjana³⁵.

Tabela 7. Najpopularniejsze imiona żeńskie nadawane we wsiach w parafii farnej w Rzeszowie w latach 1910–1912

Imię	Rok			Ogółem	W całej liczbie chrztów ^a (%)
	1910	1911	1912		
Zofia	20	10	13	43	11,98
Anna	18	8	9	35	9,75
Helena	5	11	11	27	7,52
Marianna	5	6	13	24	6,69
Stefania	9	9	6	24	6,69
Stanisława	10	5	8	23	6,41
Bronisława	4	10	6	20	5,57
Katarzyna	5	5	10	20	5,57
Maria	5	8	5	18	5,01
Aniela	9	2	5	16	4,46
Wiktoria	3	5	6	14	3,90
Józefa	3	3	3	9	2,51
Rozalia	2	2	5	9	2,51
Janina	3	1	3	7	1,95
Jadwiga	2	–	3	5	1,39
Julia	3	1	1	5	1,39
Michalina	2	–	2	4	1,11
Balbina	2	–	1	3	0,84
Honorata	1	2	–	3	0,84
Wanda	1	–	2	3	0,84
Weronika	1	1	1	3	0,84

^a 359 chrztów dziewczynek we wsiach parafii farnej w Rzeszowie w latach 1910–1912.

Źródło: jak pod tabelą 1.

Wsie parafii farnej różniły się od miasta przede wszystkim mniejszą pulą imion żeńskich (51 wobec 72). Podobnie jak w przypadku imion męskich, imiona najczęściej nadawane pozostawały w zasadzie takie same, zmieniała się jedynie ich kolejność, w większym stopniu niż w przypadku chłopców. Najbardziej różnił mieszkańców wsi i miasta stosunek do imienia Maria. W Rzeszowie było ono najpopularniejsze wśród imion dla dziewcząt, na wsi imię to stanowiło 5% wszystkich nadanych, ale wciąż jeszcze częściej decydowano się na formę Marianna (prawie 7%). Na wsi na czele klasyfikacji imion usytuowała się Zofia

³⁵ Tamże, 23–24, 283–286, 493–495, 750–752.

(prawie 12%), następnie Anna (prawie 10%) i Helena (7,5%). W dalszej kolejności znalazły się Marianna, Stefania, Stanisława, Bronisława, Katarzyna (każde imię po około 5,5–7%). Wszystkie te imiona nadawane były także w mieście. Do imion mniej popularnych na wsi, które pojawiły się także w mieście, należały: Aniela (4,5%), Józefa (2,5%), Janina, Jadwiga i Wanda (około 1–2%). Natomiast imiona takie jak: Wiktoria, Rozalia, Julia, Michalina, Balbina, Honorata, Weronika występowały na wsi wśród najpopularniejszych (szczególnie Wiktoria – prawie 4% i Rozalia – 2,5%), a nie znalazły dużego uznania w mieście, co nie oznacza, że w ogóle ich tutaj nie używano. Ze świętych o imieniu Wiktoria najbardziej znana jest wspomniana w grudniu święta Wiktoria z Sabiny pod Rzymem, która poniosła śmierć męczeńską, najprawdopodobniej za panowania cesarza Dioklecjana. Natomiast święta Rozalia, dziewica i pustelnica, żyjąca w XII wieku na Sycylii, przyzywana była jako orędowniczka chroniąca od zarazy. Jej wspomnienie przypada we wrześniu³⁶. Z kolei we wsiach nie pojawiły się imiona dość popularne w mieście, czyli Eugenia, Władysława, Emilia, Genowefa, Kazimiera, Joanna.

Interesującym zagadnieniem pozostaje związek nadawanego imienia z dniem lub miesiącem, w którym przypada wspomnienie danego świętego. Kwestia ta została szczegółowo zbadana na podstawie czterech najpopularniejszych imion męskich i żeńskich. W przypadku chłopców były to Stanisław, Władysław, Józef i Jan, w przypadku dziewcząt – Zofia, Helena, Maria/Marianna (potraktowane łącznie jako różne formy tego samego imienia) i Anna.

Wśród imion męskich najwyraźniejszy związek pomiędzy miesiącem chrztu a wspomnieniem świętego wykazuje Józef. Spośród 55 przypadków nadania tego imienia w Rzeszowie 19 chrztów miało miejsce w marcu (19 marca Kościół czci świętego Józefa Oblubieńca), po 7 w styczniu i lutym, czyli w miesiącach poprzedzających. Na wsi z 39 przypadków nadania tego imienia 7 przypada na marzec, najwięcej zaś – 8 – na luty. W pozostałych miesiącach liczba nadawania tego imienia jest wyraźnie mniejsza. Pewną kumulację w maju, kiedy przypada wspomnienie świętego Stanisława, odnotowuje też to imię. W Rzeszowie na 69 nadanych imion na maj przypada 6, więcej na marzec (10) i kwiecień (9), najwięcej natomiast (13) na styczeń. Ten ostatni przypadek prawdopodobnie ma związek z przenoszeniem chrztu z grudnia na następny miesiąc i wybieraniem najpopularniejszego w parafii farnej patrona. Podobne prawidłowości, na mniejszą skalę, dadzą się zauważyć na wsi: z 49 przypadków 7 przypada na maj, 8 na kwiecień i 7 na styczeń. Imię Jan nosiło wielu świętych, najpopularniejsi to święty Jan Chrzciciel wspomniany w czerwcu i święty Jan Apostoł wspomniany w grudniu. W przypadku tego imienia rozkład sezonowy jest w miarę równomierny, z niewielkim akcentem na czerwiec i grudzień (lub miesiące sąsiednie) – w Rzeszowie

³⁶ Tamże, 521–522, 806–807.

na 49 imion Jan po 7 przypada na lipiec i grudzień i jest to najwyższa wartość miesięczna, we wsiach na 36 imion 4 nadano w czerwcu i 3 w grudniu, przy czym były też inne miesiące z taką samą liczbą imion. Najmniejszy związek z kalendarzem liturgicznym wykazuje święty Władysław. Wspomnienie tego świętego wypada we wrześniu, tymczasem rozkład sezonowy jest w miarę równomierny, a najwyższe wartości miesięczne nie przypadają na czas święta patrona. W Rzeszowie na 60 imion najwięcej nadano w styczniu (11) i grudniu (9), we wrześniu natomiast 4 i jest to wartość spotykana także w innych miesiącach. We wsiach na 37 imion najwięcej przypada na grudzień (8), na wrzesień natomiast tylko 2 i jest to jedna z niższych wartości. Nie można więc przyjąć jako ogólnej zasady istnienia ścisłego związku między nadawanym imieniem męskim a liturgicznym wspomnieniem świętego, rozpatrywać go należy raczej w odniesieniu do konkretnych imion, ale można domniemywać, że takowy istnieje, chociaż w niewielkim stopniu.

Tabela 8. Najpopularniejsze imiona męskie i miesiąc, w którym odbył się chrzest w parafii farnej w Rzeszowie w latach 1910–1912

Miesiąc	Rzeszów				Wsie			
	Stanisław	Władysław	Józef	Jan	Stanisław	Władysław	Józef	Jan
Styczeń	13	11	7	6	7	4	5	2
Luty	3	4	7	3	3	1	8	2
Marzec	10	6	19	3	3	4	7	3
Kwiecień	9	4	5	6	8	3	1	3
Maj	6	5	1	3	7	1	2	4
Czerwiec	2	7	–	3	–	4	–	4
Lipiec	3	2	3	7	1	2	1	2
Sierpień	5	1	1	5	5	2	1	4
Wrzesień	3	4	2	1	–	2	1	1
Październik	5	4	4	–	6	3	2	4
Listopad	6	3	3	5	3	3	5	4
Grudzień	4	9	3	7	6	8	6	3
I półrocze	43	37	39	24	28	17	23	18
II półrocze	26	23	16	25	21	20	16	18
Razem	69	60	55	49	49	37	39	36

Źródło: jak pod tabelą 1.

Wyraźniejsze powiązanie z kalendarzem liturgicznym zaznacza się w odniesieniu do imion żeńskich. Na 54 przypadki nadania imienia Zofia w Rzeszowie

7 przypada na maj, 8 na kwiecień (są to najwyższe wartości miesięczne dla tego imienia). We wsiach ten związek jest słabszy. Większość imion została co prawda nadana w pierwszym półroczu, ale najwięcej w styczniu i marcu (po 6 przypadków), w kwietniu 5, a w maju 4. Natomiast w przypadku imienia Anna i w Rzeszowie, i we wsiach kumulacja przypada na lipiec (Rzeszów – 10 przypadków na 35), ewentualnie na czerwiec i lipiec (we wsiach 7 przypadków w czerwcu i 6 w lipcu na 35 ogółem). Ponieważ święta maryjne przypadają wielokrotnie w ciągu roku liturgicznego, rozkład sezonowy imienia Maria/Marianna jest w miarę równomierny, co może też wynikać z sięgania po jedno z najpopularniejszych imion. Widać jednak wzrost wartości w związku ze świętami popularnie określanymi jako Matki Bożej Gromnicznej (2 grudnia), Matki Bożej Zielnej (15 sierpnia), Matki Bożej Siewnej (8 września), Matki Bożej Niepokalanie Poczętej (8 grudnia). W Rzeszowie na 99 przypadków na te miesiące przypadało odpowiednio: luty – 11, sierpień – 8, wrzesień – 11, grudzień – 12. Zwyczaj wartości odnotowano też w miesiącach sąsiednich: marzec – 12, lipiec – 10. We wsiach na 42 przypadki największa kumulacja nastąpiła w lutym i marcu (po 6 przypadków). Pozostałe święta nie zaznaczyły się wyraźniej, natomiast drugą z kolei wartość – 5 przypadków – zanotowano w styczniu i czerwcu. Poza tym imię

Tabela 9. Najpopularniejsze imiona żeńskie i miesiąc, w którym odbył się chrzest w parafii farnej w Rzeszowie w latach 1910–1912

Miesiąc	Rzeszów				Wsie			
	Zofia	Helena	Maria/ Marianna	Anna	Zofia	Helena	Maria/ Marianna	Anna
Styczeń	5	5	7	1	6	6	5	2
Luty	3	5	11	2	2	1	6	5
Marzec	5	3	12	5	6	2	6	4
Kwiecień	8	3	8	2	5	2	3	2
Maj	7	2	4	4	4	1	–	2
Czerwiec	2	5	5	3	1	4	5	7
Lipiec	3	6	10	10	3	2	2	6
Sierpień	4	4	8	–	3	2	3	–
Wrzesień	3	3	11	1	3	2	3	2
Październik	4	2	4	3	5	–	4	2
Listopad	5	6	7	3	3	3	4	1
Grudzień	3	6	11	1	2	2	1	2
nieznany	2	–	1	–	–	–	–	–
I półrocze	30	23	47	17	24	16	25	22
II półrocze	22	27	51	18	19	11	17	13
Razem	54	50	99	35	43	27	42	35

Źródło: jak pod tabelą 1.

to charakteryzuje dość równomierny rozkład sezonowy, podobnie jak imię Jan. W przypadku świętej Heleny, wspomianej w sierpniu, nie zaznacza się związek z kalendarzem liturgicznym. W Rzeszowie rozkład sezonowy jest w miarę równomierny, a najwyższe wartości (po 6 przypadków na 50 ogółem) przypadają na lipiec – to miesiąc poprzedzający wspomnienie świętej – listopad i grudzień. We wsiach na 27 przypadków najwięcej odnotowano w styczniu – 6 i jest to największa kumulacja.

Za pomocą imienia nadawanego na chrzcie społeczność lokalna i duszpasterze wyrażali swój stosunek do urodzeń pozamałżeńskich. Bardziej liberalny wyrażał się w takim samym sposobie doboru imion dla dzieci urodzonych przed małżeństwem, jak i dla tych ze związków małżeńskich. Negatywny nakazywał wybór imienia według zasady zgodności dnia urodzenia ze wspomnieniem świętego, które na ten dzień przypadało, nawet jeśli było to imię rzadko spotykane.

W Rzeszowie urodzenia nieślubne stanowiły prawie 12%, przy czym urodzenia chłopców ze związków pozamałżeńskich wśród wszystkich urodzeń płci męskiej to nieco ponad 11,5%, a urodzenia dziewczynek ze związków pozamałżeńskich to minimalnie ponad 12% wszystkich urodzeń płci żeńskiej. We wsiach odsetek ten był znacząco mniejszy i bardziej wyrównany co do kategorii, wynosił 4,7% ogółem, dla chłopców i dla dziewczynek. Zarówno w Rzeszowie, jak i we wsiach występowały różnice w wartościach dla poszczególnych lat.

Tabela 10. Urodzenia nieślubne w Rzeszowie w parafii farnej w latach 1910–1912

Rok	Chłopcy			Dziewczeta			Ogółem		
	urodzenia nieślubne	urodzenia ogółem	% urodzeń nieślubnych	urodzenia nieślubne	urodzenia ogółem	% urodzeń nieślubnych	urodzenia nieślubne	urodzenia ogółem	% urodzeń nieślubnych
1910	24	217	11,06	36	205	17,56	60	422	14,22
1911	29	233	12,45	26	271	9,59	55	504	10,91
1912	26	229	11,35	23	231	9,96	49	460	10,65
Razem	79	679	11,63	85	707	12,02	164	1386	11,83

Źródło: jak pod tabelą 1.

Ze wsi parafii rzeszowskiej największy odsetek urodzeń pozamałżeńskich odnotowano w Zwiężycy (prawie 5,5%), niewiele niższy (nieco ponad 5%) w Załężu i Staroniwie. We wsi Pobitno wynosił nieco ponad 4%, a najniższy był na Wilkowyi – 2,7%.

Tabela 11. Urodzenia nieślubne we wsiach (łącznie) w parafii farnej w Rzeszowie w latach 1910–1912

Rok	Chłopcy			Dziewczęta			Ogółem		
	urodzenia nieślubne	urodzenia ogółem	% urodzeń nieślubnych	urodzenia nieślubne	urodzenia ogółem	% urodzeń nieślubnych	urodzenia nieślubne	urodzenia ogółem	% urodzeń nieślubnych
1910	4	99	4,04	5	125	4,00	9	224	4,02
1911	10	114	8,77	6	102	5,88	16	216	7,41
1912	2	126	1,59	6	132	4,55	8	258	3,10
Razem	16	339	4,72	17	359	4,74	33	698	4,73

Źródło: jak pod tabelą 1.

Tabela 12. Urodzenia nieślubne we wsiach w parafii farnej w Rzeszowie w latach 1910–1912

Rok	Pobitno		Staroniwa		Zwieńczycza		Wilkowyja		Załąże	
	urodzenia nieślubne	% urodzeń nieślubnych	urodzenia nieślubne	% urodzeń nieślubnych	urodzenia nieślubne	% urodzeń nieślubnych	urodzenia nieślubne	% urodzeń nieślubnych	urodzenia nieślubne	% urodzeń nieślubnych
1910	2	2,99	2	3,70	5	7,81	–	–	–	–
1911	6	8,33	5	10,20	3	5,26	–	–	2	10,53
1912	1	1,32	2	2,86	2	3,28	2	6,25	1	5,26
Razem	9	4,19	9	5,20	10	5,49	2	2,78	3	5,36

Źródło: jak pod tabelą 1.

Zasady doboru imienia dla dzieci ze związków małżeńskich i pozamałżeńskich w Rzeszowie nie różniły się. Wśród imion nadawanych chłopcom przeważają najpopularniejsze, które się powtarzają (najczęściej Józef – 10 razy w odniesieniu do urodzeń nieślubnych, najrzadziej Bronisław i Ludwik – po 2 razy). Wśród imion, które pojawiły się tylko raz przy chrzcie chłopców ze związków nieformalnych (13 przypadków: Adam, Alfred, Andrzej, Antoni, Edward, Genowef, Julian, Leon, Maksymilian, Mieczysław, Tadeusz, Tomasz, Wojciech) także przeważają te używane w lokalnej społeczności. Wyjątek stanowią Alfred, Genowef i Maksymilian, które nadano tylko raz w latach 1910–1912 i właśnie w przypadku urodzeń pozamałżeńskich.

Tabela 13. Imiona nadawane chłopcom ze związków nieślubnych w Rzeszowie w parafii farnej w latach 1910–1912

Imię	Liczba przypadków	Imię	Liczba przypadków
Józef	10	Henryk	3
Jan	9	Marian	3
Władysław	9	Roman	3
Michał	8	Bronisław	2
Stanisław	8	Ludwik	2
Kazimierz	5	Inne	13
Stefan	4	Razem	79

Źródło: jak pod tabelą 1.

Podobnie jest w przypadku dziewczynek ze związków pozamałżeńskich. Nadawane im imiona także wybierano z grupy najpopularniejszych (najczęściej pojawiała się Maria – 11 razy, 9 imion po 2 razy). Jednokrotnie pojawiły się imiona: Albina, Elżbieta, Eugenia, Karolina, Łucja, Małgorzata, Matylda, Olga, Waleria, Wanda, Wilhelmina, Władysława (w kategorii „Inne” są jeszcze dwa nieczytelne imiona). Spośród nich tylko trzy: Elżbieta, Łucja i Małgorzata nadano w badanym okresie tylko raz, w odniesieniu do urodzeń nieślubnych.

Tabela 14. Imiona nadawane dziewczynkom ze związków nieślubnych w Rzeszowie w parafii farnej w latach 1910–1912

Imię	Liczba przypadków	Imię	Liczba przypadków
Maria	11	Franciszka	2
Helena	6	Jadwiga	2
Marianna	6	Janina	2
Bronisława	5	Joanna	2
Katarzyna	5	Magdalena	2
Stanisława	5	Paulina	2
Anna	4	Rozalia	2
Józefa	4	Wiktoria	2
Stefania	4	Inne	14
Zofia	3	Razem	85
Aniela	2		

Źródło: jak pod tabelą 1.

We wsiach należących do rzeszowskiej parafii farnej także nie piętowano dzieci ze związków pozamałżeńskich imieniem. Wybierano najpopularniejsze, najczęściej Józefa (3 przypadki wśród chrztów dzieci ze związków nieformalnych),

które we wsiach zajmowało drugie pod względem częstości nadawania imię, oraz Andrzeja (także 3 przypadki, imię to w ogólnym rankingu dla wsi parafii farnej plasowało się w pierwszej dziesiątce najpopularniejszych imion). Z tych, które pojawiły się pojedynczo, jedynie imię Tadeusz wybrano tylko raz w całym badanym okresie, właśnie dla dziecka nieślubnego. Ale imię to było popularne w samym Rzeszowie, gdzie zajmowało wysokie miejsce w rankingu imion.

Tabela 15. Imiona nadawane chłopcom ze związków nieślubnych we wsiach w parafii farnej w Rzeszowie w latach 1910–1912

Imię	Liczba przypadków
Andrzej	3
Józef	3
Jan	2
Ludwik	2
Stanisław	2
Franciszek	1
Stefan	1
Tadeusz	1
Władysław	1
Razem	16

Źródło: jak pod tabelą 1.

Tabela 16. Imiona nadawane dziewczynkom ze związków nieślubnych we wsiach w parafii farnej w Rzeszowie w latach 1910–1912

Imię	Liczba przypadków
Zofia	3
Maria	2
Rozalia	2
Stanisława	2
Anna	1
Bronisława	1
Franciszka	1
Józefa	1
Katarzyna	1
Marianna	1
Stefania	1
Weronika	1
Razem	17

Źródło: jak pod tabelą 1.

Dziewczynki ze związków pozamałżeńskich także chrzczono imionami najpopularniejszymi, jak Zofia (3 przypadki, we wsiach parafii farnej najpopularniejsze), Maria, Stanisława (po 2 przypadki). Zwraca uwagę wybór formy Maria, a nie Marianna, która na wsi była częściej używana niż w mieście. Rozalia (2 przypadki chrztów dzieci ze związków nieformalnych) była mniej popularna. Imiona, które pojawiły się jednokrotnie, także należały do podstawowego zasobu używanych, z wyjątkiem Weroniki, która jedyny raz wystąpiła przy chrzcie dziecka nieślubnego.

Podsumowanie

Pozostaje porównać imiona nadawane w parafii farnej w Rzeszowie w latach 1910–1912 z innym materiałem źródłowym. Odnosi się on do końca XVIII oraz do XIX wieku, czyli do okresu wcześniejszego, a dotyczy podrzeszowskich wsi (Brzeźówka, Drabiniaka, Jasionka, Krasne, Słocina, Stobierna z przysiółkami, Wola Rafałowska, Zaczernie z Górką Zacherską) oraz miasteczka Głogów Małopolski³⁷. Miejscowości te w badanym okresie należały do dekanatu rzeszowskiego i głogowskiego. Różniły się od parafii farnej typowo wiejskim lub małomiasteczkowym charakterem. Przekładało się to na wyższe aspiracje społeczności parafii farnej, manifestowane doborem imienia lub imion oraz stosunkiem do kwestii urodzeń pozamałżeńskich.

W podrzeszowskich wsiach i przysiółkach nadawanie imion wielokrotnych stanowiło wyjątek (niespełna 2%). W Głogowie Małopolskim odsetek ten był wyraźnie wyższy (12% w latach 1784–1830, 18% w latach 1831–1880) i wykazywał większą dynamikę przyrostu. W Rzeszowie imiona wielokrotne stanowiły 69%, a we wsiach należących do rzeszowskiej parafii farnej – 39%. Z pewnością różnica w przytoczonych wskaźnikach struktury wynika przede wszystkim z miejskiego charakteru parafii farnej i wpływu, jaki Rzeszów wywierał na wsie należące do tej parafii. Nie bez znaczenia jest też upływ czasu i upowszechnianie się praktyki nadawania imion wielokrotnych.

Łączny zasób imion w podrzeszowskich wsiach i Głogowie Małopolskim był większy dla chłopców niż dla dziewczynek i w latach 1784–1880 wynosił 181 imion dla chłopców oraz 139 dla dziewczynek, natomiast w latach 1831–1880 odpowiednio 174 i 150. W parafii farnej było odwrotnie – łączny zasób imion męskich w Rzeszowie i podrzeszowskich wsiach był mniejszy i stanowił 109 imion wobec 123 imion żeńskich.

³⁷ Rejman, *Ludność podmiejska*, 95–119.

Wśród najpopularniejszych imion męskich niezmiennie uznaniem cieszył się Jan i Józef, bez względu na badany okres i charakter miejscowości. W podrzeszowskich wsiach i Głogowie Małopolskim popularny był również Wojciech i Franciszek, w parafii rzeszowskiej zajmujący dalsze miejsca w rankingu. Z kolei niezwykle popularny w parafii farnej Stanisław w podrzeszowskich wsiach i Głogowie Małopolskim plasował się na dalszej pozycji, a Władysław w ogóle nie pojawiał się wśród najczęściej nadawanych imion.

Różnice można zauważyć także w popularności imion żeńskich. W podrzeszowskich wsiach i miasteczku dominowały Marianna i Katarzyna. W Rzeszowie częściej używano formy Maria niż Marianna, we wsiach parafii raczej wybierano formę Marianna. Natomiast Katarzyna używana we wsiach parafii, chociaż nie najpopularniejsza, nie cieszyła się uznaniem w Rzeszowie. Popularna w parafii farnej Zofia w podrzeszowskich wsiach i Głogowie Małopolskim również zajmowała miejsce w czołówce rankingu, ale bardzo lubiana w Rzeszowie Helena tylko raz znalazła się w zestawieniu (wsie dekanatu rzeszowskiego w latach 1784–1830) i to na ostatnim miejscu.

Wpływ kalendarza liturgicznego na sezonowy rozkład imion w podrzeszowskich wsiach i Głogowie Małopolskim był wyraźny; w Rzeszowie także, ale nie w odniesieniu do wszystkich imion. Odsetek urodzeń pozamałżeńskich w podrzeszowskich wsiach i Głogowie Małopolskim nie różnił się zbyt i wynosił we wsiach około 4%, w przysiółkach 3%, w miasteczku 5% w latach 1784–1830. W latach 1831–1880 wzrósł do 5,5% we wsiach, zmalał do 2% w przysiółkach, nieco wzrósł w Głogowie do niespełna 6%. We wsiach parafii farnej odsetek urodzeń pozamałżeńskich wynosił niespełna 5%, czyli nieznacznie tylko mniej niż we wsiach podrzeszowskich, natomiast wyraźnie więcej w samym Rzeszowie – 12%, chociaż wartość ta nie oddaje pełnej skali wielkości zjawiska. Większa liczba mieszkańców miasta dawała więcej możliwości ukrycia nieślubnego pochodzenia dziecka, dlatego część kobiet wykorzystywała tę możliwość. Poza tym miasto ze służbą domową i garnizonom wojskowym stwarzało więcej okazji do poczęć poza małżeństwem. W parafii farnej nie dyskryminowano jednak dzieci ze związków pozamałżeńskich przez nadawanie im rzadko spotykanych w społeczności imion. Zwyczaj ten natomiast praktykowano w części podrzeszowskich wsi: Brzezówce, Krasnem i Woli Rafałowskiej, częściowo też w Stobiernej i w Drabiniance. Być może to upływ czasu, miejski charakter parafii rzeszowskiej oraz większy w niej odsetek urodzeń pozamałżeńskich spowodowały bardziej wyrozumiałe podejście do tej kwestii.

Parafia o miejsko-wiejskim charakterze, jaką była rzeszowska parafia farna na początku XX wieku, daje możliwość uchwycenia różnicowania procesów demograficznych i obyczajowych ze względu na typ osiedla. Chociaż wsie należące do parafii niewątpliwie ulegały wpływowi miasta, zachowały jednak odrębny

wiejski charakter. Pewną przeszkodę w porównaniach stanowi nieproporcjonalny rozkład liczby chrztów w mieście i we wsiach (traktowanych łącznie), ponieważ mniejsza liczba chrztów w tych ostatnich może wpływać na przebieg badanych zjawisk i ich prawidłowości. Niemniej jednak wyraźnie uwidaczniają się wyższe aspiracje społeczne mieszkańców miasta, co przejawiało się nadawaniem dzieciom imion wielokrotnych (dwóch i więcej) i wybieranych z bogatszego ich zasobu. Natomiast ranking imion dla chłopców i dziewczynek najpopularniejszych w mieście i na wsi wyglądał podobnie, różnice pojawiały się na dalszych miejscach. O większej akceptacji odstępstw od przyjętych norm obyczajowych w mieście świadczy zdecydowanie wyższy odsetek urodzeń pozamałżeńskich, ale ani w mieście, ani we wsiach należących do parafii nie nadawano dzieciom z tych związków imion nietypowych dla danej społeczności, aby je w ten sposób naznaczyć. Nie przestrzegano więc zasady nadawania dziecku imienia tego świętego, którego wspomnienie przypadało w dniu/tygodniu jego narodzin. W przypadku urodzeń ślubnych taki związek mógł mieć miejsce, ale nie było to regułą, przeważały więc indywidualne upodobania rodziców dzieci, a nie rygory kalendarza liturgicznego, zarówno w mieście, jak i na wsi. Zwyczaje te świadczą o postępującej modernizacji zwyczajów, charakterystycznej dla kształtującej się nowoczesności.

Bibliografia

Źródła

Archiwum Państwowe w Rzeszowie, zespół numer 1132 Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej w Rzeszowie, sygn. 10 (Księga urodzeń Rzeszów, Staroniwa, Pobitno, Załęże, Wilkowyja, Zwieńczycza 1909–1911), sygn. 12 (Księga urodzeń Rzeszów, Staroniwa, Zwieńczycza, Załęże, Pobitno, Wilkowyja 1912–1913).

Źródła drukowane

Podręczna Encyklopedia Kościelna. Opracowana pod kierunkiem ks. Stanisława Galla (et al.) i redaktora ks. Zygmunta Chełmickiego. T. 21–22. Warszawa: Skład główny w Księgarni Gebethnera i Wolffa, Kraków: Gebethner i S-ka, 1910.

Podręczna Encyklopedia Kościelna. Opracowana pod kierunkiem ks. Stanisława Galla (et al.) i redaktora ks. Zygmunta Chełmickiego. T. 31–33. Warszawa: Skład główny w Księgarni Gebethnera i Wolffa, Kraków: Gebethner i S-ka, 1913.

Schematismus universi venerabilis cleri saecularis et regularis dioecesis rit. lat. Premisliensis pro Anno Domini 1912. Przemyśl: Sumptibus cleri dioecesanii r. l. – typis Drukarnia J. Łazora, 1911.

Opracowania

Adamiak, Kazimierz. „Imiona chrzestne dzieci chłopskich okolic Fajstławic w drugiej połowie XVIII wieku”. *Roczniki Historii Kościoła* 60 (2013), 5: 139–179.

- Boratyn, Marcin. „Imiona nadawane dzieciom przy chrzcie w Husowie w latach 1829–1918”. W: *Husów. Wieś na Pogórzu Dynowskim w ujęciu monograficznym*, red. Alfred Uchman, 416–422. Husów: Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne im. Wincenego Stysia Urząd Gminy Markowa, 2010.
- Budzyński, Zdzisław. *Ludność pogranicza polsko-ruskiego w drugiej połowie XVIII wieku*. T. 1. Przemyśl–Rzeszów: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie, 1993.
- Budzyński, Zdzisław. „Najstarsza parafia rzeszowska”. W: *Kościół, klasztor i parafia dawnego Rzeszowa. Materiały z konferencji naukowej zorganizowanej dla uczczenia Wielkiego Jubileuszu Chrześcijaństwa 15–16 XI 2000 r.*, red. Małgorzata Jarosińska, 7–20. Rzeszów: Mitel, 2001.
- Budzyński, Zdzisław, Tomasz J. Filozof. „Parafia Farna”. W: *Encyklopedia Rzeszowa*, red. Jan Draus, 419–421. Rzeszów: RS Druk, 2004.
- Bystroń, Jan Stanisław. *Księga imion w Polsce używanych*. Warszawa: Towarzystwo Wydawnicze Rój, 1938.
- Chłudziński, Andrzej. „Nazwy osobowe mieszkańców Kłodkowa koło Trzebiatowa z 1929 roku jako świadectwo zmian ludnościowych na Pomorzu”. W: *Trzebiatów – spotkania pomorskie 2008*, red. Janina Kochanowska, 77–90. Pruszcz Gdański: Wydawnictwo Jasne, Trzebiatów: Trzebiatowski Ośrodek Kultury, 2009.
- Czop, Anna. „Ruch naturalny ludności w parafii juncewskiej w latach 1801–1870 (na podstawie ksiąg metrykalnych)”. *Przeszłość Demograficzna Polski* 29 (2010): 99–139.
- Gacek, Jerzy. „Roman Krogulski”. W: *Encyklopedia Rzeszowa*, red. Jan Draus, 257. Rzeszów: RS Druk, 2004.
- Górny, Marek. „Co wiemy o imionach otrzymywanych przez dzieci w parafii Łask w XVI–XVII wieku?”. *Przegląd Historyczny* 79 (1988), 3: 581–587.
- Górny, Marek. *Rodzina chłopska w świetle swoich antroponomów. Studia nad kulturą nazewniczą wsi pałuckiej w XVII wieku*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1993.
- Górny, Marek. „Uwagi o analizie imion chrzestnych z małopolskiej parafii Rudawa z XVI–XIX w.”. *Onomastica* 36 (1991): 271–275.
- Górny, Marek. „W sprawie analizy nazw osobowych mieszkańców wsi podkieleckich z lat 1593–1698”. *Przegląd Historyczny* 81 (1990), 1–2: 221–239.
- Górny, Marek. „Wybór imion dla dzieci szlacheckich w powiecie kcyńskim w XVII wieku”. *Genealogia* 5 (1995): 53–67.
- Kamińska-Kwak, Jolanta. „Kolegium pijarskie”. W: *Encyklopedia Rzeszowa*, red. Jan Draus, 229–230. Rzeszów: RS Druk, 2004.
- Kośka, Lidia. *Imiona przez Żydów polskich używane*. Kraków: Wydawnictwo Austeria, 2002.
- Motyka, Andrzej. „Parafia rzeszowska w okresie międzywojennym (1918–1939)”. W: *Kościół, klasztor i parafia dawnego Rzeszowa. Materiały z konferencji naukowej*

- zorganizowanej dla uczczenia Wielkiego Jubileuszu Chrześcijaństwa 15–16 XI 2000 r.*, red. Małgorzata Jarosińska, 41–57. Rzeszów: Mitel, 2001.
- Nabywaniec, Stanisław. „Parafia farna w czasach rozbiorowych”. W: *Kościół, klasztor i parafia dawnego Rzeszowa. Materiały z konferencji naukowej zorganizowanej dla uczczenia Wielkiego Jubileuszu Chrześcijaństwa 15–16 XI 2000 r.*, red. Małgorzata Jarosińska, 21–39. Rzeszów: Mitel, 2001.
- Piórek, Marian. „Zanim powstało miasto Kolbuszowa. Chrzt, śluby, imiona i nazwiska mieszkańców parafii kolbuszowskiej w latach 1640–1700”. *Rocznik Kolbuszowski* 8 (2005): 41–137.
- Rachwał, Piotr. „Imiona chrzestne mieszkańców Iskrzyny w XIX wieku na podstawie metryk parafii Krościenko Wyżne z lat 1848–1900”. *Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne* 94 (2010): 257–274.
- Rejman, Sabina. *Ludność podmiejska Rzeszowa w latach 1784–1880. Studium demograficzno-historyczne*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2006.
- Zaleski, Wincenty, ks. SDB. *Sanktuaria polskie. Katalog encyklopedyczny miejsc szczególnej czci Osób Trójcy Przenajświętszej, Matki Bożej i Świętych Pańskich*. Warszawa: Wydawnictwo Salezjańskie, 1988.
- Zaleski, Wincenty, ks. SDB. *Święci na każdy dzień*. Warszawa: Wydawnictwo Salezjańskie, 1998.
- Zielińska, Agnieszka. „Imiona chrzestne wśród katolików i ewangelików w Toruniu w XIX i na początku XX wieku”. *Rocznik Toruński* 39 (2012): 161–193.

Imiona nadawane dzieciom w rzeszowskiej parafii farnej na początku XX wieku

Streszczenie

Parafia farna w Rzeszowie na początku XX w. obejmowała Rzeszów i pięć podrzeszowskich wsi: Staroniwę, Wilkowyję, Pobitno, Załęże i Zwieńczycę. Przedmiotem badań była popularność imion nadawanych na chrzcie w latach 1910–1912. Na tej podstawie można wnioskować o społeczności parafii, jej aspiracjach i obyczajach. W latach 1910–1912 w parafii odnotowano 2050 chrztów, z czego w Rzeszowie 1352 i we wsiach parafii 698. Na wsi rodzice przeważnie nadawali dziecku jedno imię, w mieście przeważały imiona podwójne. Zasób imion dla dziewczynek był większy niż dla chłopców i bogatszy w mieście. Najpopularniejsze imiona męskie to Stanisław, Józef, Jan i Władysław, żeńskie natomiast to Zofia, Helena, Maria w mieście i Marianna na wsi. W rankingu najpopularniejszych imion męskich i żeńskich na pierwszych miejscach nie zaobserwowano większych różnic między miastem a wsią, pojawiały się one na dalszych. Związek między imieniem wybranym na chrzcie, wspomnieniem liturgicznym świętego i czasem urodzenia lub chrztu daje się zauważyć, ale nie jest bezwzględnie stosowaną regułą.

Odsetek urodzeń pozamałżeńskich w mieście (12%) był znacznie wyższy niż na wsi (5%), ale dzieci ze związków pozamałżeńskich nie były piętnowane imieniem rzadko występującym w danej społeczności.

Słowa kluczowe: Rzeszów, parafia farna, początek XX w., księgi metrykalne, chrzty, imiona

Christian Names Given to Children in the Rzeszów Church Parish at the Beginning of the 20th Century

Summary

The church parish in Rzeszów at the beginning of the 20th century included Rzeszów and five villages around Rzeszów: Staroniwa, Wilkowyje, Pobitno, Załęże and Zwieńczyca. The research dealt with the popularity of Christian names children were baptised in the years 1910–1912. On that basis it may be concluded what the parish community was like and what their aspirations and customs were. In the years 1910–1912 there were 2050 baptisms in the parish, including 1352 in Rzeszów and 698 in the villages. The parents in the villages usually gave one Christian name to their children, in the town the majority of names were double. The list of girls' names was longer than the boys' one, and more diversified in the town. The most popular boys' names were Stanisław, Józef, Jan and Władysław, and the girls' names – Zofia, Helena, Maria in the town and Marianna in the country. The first positions of the ranking of the most popular names in the town did not differ significantly from the ones in the country, the differences appeared in the other positions. The relation between the name the child was baptised, a liturgical reference to the saint and the time of birth or baptism is visible, but is not obligatory. The percentage of extramarital births in the town (12%) was much higher than in the country (5%), but the children born out of wedlock were not stigmatised with a rare name.

Keywords: Rzeszów, church parish, beginning of the 20th century, parish registers, baptisms, Christian names